

ŠKOLSKI PASTORAL KAO DOPRINOS ŠKOLSKOJ KULTURI

ANGELA KAUPP

Albert-Ludwigs-Universität
Institut für Praktische Theologie, Arbeitsbereich Pädagogik und Katechetik
Platz der Universität 1, KG I, D- 79085 Freiburg, Njemačka

Primljeno:
15. 4. 2010.

Izlaganje na
znanstvenom
skupu

UDK
37.014.52(430)

Sažetak

Nakon 1990. godine u većini njemačkih biskupija razvijaju se planovi i programi »školskog pastoralala«. Školski pastoral obuhvaća kršćanski angažman u školi kao mjestu učenja, a organiziraju ga crkve. Riječ je o slobodnoj ponudi koja je namijenjena učenicima, nastavnom osoblju i roditeljima. Za razliku od toga, školski vjeronauk je u gotovo svim njemačkim savezним pokrajinama redoviti školski predmet u svim vrstama škola, za koji su zajednički odgovorne država i škola. Školski vjeronauk predaju stručno osposobljeni nastavnici te mora odgovarati istim standardima kao i svi ostali školski predmeti.

Budući da učenici danas provode sve više vremena u školi, valja biti svjestan da škola više nije samo prostor za nastavu nego i za život. Stoga škole u većoj mjeri traže suradnike za aktivnosti u školi izvan nastavnog vremena. Školski pastoral na tom području nudi mogućnosti u raznim osnovnim crkvenim službama (liturgiji, martiriji, dijakoniji, koinoniji).

Daljnji doprinos školskog pastoralala školskoj kulturi je »krizno dušobrižništvo« u slučaju nesreća, smrtnih slučajeva i drugih kriznih situacija kojima su pogođeni pojedinci ili školska zajednica u cjelini.

Školski pastoral je put za uočavanje »znakova vremena« (GS 4) i za odgovarajuće djelovanje u aktualnim izazovima u službi čovjeku.

Ključne riječi: školski pastoral, škola kao životni prostor, školska kultura, dragovoljnost, crkveni angažman

1. USTROJ U NJEMAČKOJ

Školski vjeronauk je redoviti predmet u javnim školama (usp. čl. 7, st. 3. Ustava) i održava se pod državnim nadzorom. Budući da je država obvezana na svjetonazorsku neutralnost, religijske zajednice odlučuju o sadržaju. Prema tome, za školski vjeronauk zajedno su odgovorne škola i crkve. Konfesionalni školski vjeronauk je

redovito »obavezni predmet« za djecu koja su krštena, a ako se netko ispiše – poahađa zamjenski predmet, kao što je npr. »etika«.¹

¹ U nekim savezним pokrajinama u Njemačkoj koje su prema čl. 141. Ustava prije 1949. imale drugačije uređenje (Bremenska klauzula) i u Brandenburgu. Usp. pokrajinske uredbe u Bremenu, Berlinu, Brandenburgu i Hamburgu. Za zamjenski predmet također vrijede pokrajinske uredbe.

ŠKOLA	CRKVENA ZAJEDNICA		
školski pastoral	kateheza	pastoral mladih	<i>slobodno</i>
školski vjeronauk (redoviti predmet u javnoj školi)			<i>obavezan</i>

Školski vjeronauk, župna kateheza i crkveni pastoral mladih su područja religioznoga djelovanja koja su većinom upravljena istim naslovnici: djeci i mladima u školskoj dobi. Dok škola na temelju školske obaveze mlade određeno vrijeme veže uz određeno mjesto i tako omogućuje dugoročne procese podučavanja i učenja, za aktivnosti u crkvenoj zajednici i u pastoralu mladih oni se (većinom) slobodno odlučuju. Trajanje angažmana je fleksibilno i može se bez problema mijenjati.

2. DRUŠTVENE PROMJENE I NJIHOVE POSLJEDICE ZA RELIGIOZNA MJESTA UČENJA

Razvoj događaja i religiozni sukobi posljednjih desetljeća dokazuju da religija ne nestaje, nego se izražava u novim oblicima. Za današnje mlade je »odrastanje pod socijalizacijskim uvjetima individualiziranja postala opća pojava«² te mijenja životne i vjerske uvjete ovoga naraštaja koji više ne raste u neupitnoj kršćanskoj zajednici. Gubitak crkvenosti i kršćanske svijesti ne valja izjednačavati s temeljnim gubitkom religioznosti i značenja obrednosti. Traženje (religioznih) oblika (u kršćanskom kontekstu) tek je djelomično vezano uz neku zajednicu i kao pojedinačni proces vodi prema mnogostrukim oblicima religioznog izražavanja.³ Može se ustvrditi da danas sva religiozna mjesta učenja sebe vide u sveopćim procesima promjene:

- a) *Škola nije samo prostor u kojemu se uči nego i prostor u kojemu se živi*

Društvene promjene dovele su do novih zahtjeva u obrazovanju općenito, pa tako

i u religioznom obrazovanju i odgoju: odraz toga su obrazovni standardi u Njemačkoj i rasprava o uvođenju cjelodnevnog školovanja. Mladi u školi ne provode samo vrijeme u učenju nego u njoj i žive. Škola kao »prostor za život« zahtijeva druge didaktičke i komunikacijske oblike. Zanimljivo je da se i u školskoj pedagogiji sve snažnije javlja želja za ritualima.⁴

Prenošenje temeljnih znanja o religiji može se smatrati sastavnim dijelom općeg

² N. METTE, »Individualisierung und Enttraditionalisierung als (religions-)pädagogische Herausforderung«, u: U. BECKER – C. Th. SCHEILKE (ur.), *Aneignung und Vermittlung*, Gütersloh, 1993, str. 69–84, ovdje str. 75.

³ O raznolikostima različitih stilova mladenačke religioznosti usp. BDKJ/Misereor (ur.), *Sinus-Milieustudie U 27 – Wie ticken Jugendliche?*, Düsseldorf, 2008; H.-G. ZIEBERTZ i dr., *Religiöse Signaturen heute. Ein religionspädagogischer Beitrag zur empirischen Jugendforschung*, Gütersloh/Freiburg, 2003; H.-G. ZIEBERTZ – U. RIEGEL, *Letzte Sicherheiten. Eine empirische Studie zu Weltbildern Jugendlicher*, Freiburg, 2008; A. KAUPP, *Junge Frauen erzählen ihre Glaubensgeschichte. Eine qualitativempirische Studie zur Rekonstruktion der narrativen religiösen Identität katholischer junger Frauen*, Ostfildern, 2005, str. 350–377.

⁴ »Školsko vrijeme je povezano sa životnim vremenom i s povijesnim vremenom. Školsko vrijeme obilježeno je biografskim usjecima – školovanjem – promjenom škole, završetkom školovanja – i događajima koji se ciklički ponavljaju – početak školske godine, rođendani, praznici, završetak školske godine. Tim usjecima i ciklusima potrebno je simboličko predočivanje, kako životno vrijeme ne bi nestalo u nekoj zajedničkoj mješavini« (T. ZIEHE: ... *und gegen die symbolische Verödung der Schule*, u: »Pädagogische Beiträge« 7–8/ 1987. Pretisak u: M. WERMKE (ur.), *Rituale und Inszenierungen in Schule und Unterricht*, Münster, 1997, str. 122).

obrazovanja koje se steže u školskom vjeronauku. Želi se da školski vjeronauk u javnoj školi bude primjeren i učenicima koji vjeruju kao i onima koji sumnjaju i ne vjeruju.⁵ Pomanjkanje zajednički življene religiozne tradicije danas otežava korelativno primjeren školski vjeronauk, koji je sukladno zaključku Sinode »Vjeronauk u školi« teološki i pedagoški utemeljen.⁶

b) *Župna kateheza traži nove oblike*

Nakon 1970. župna se kateheza shvaća kao »skup svih svjesno započelih, partnerski ustrojenih, biografski usmjerenih i vremenski ograničenih procesa učenja u vjeri, koji se organiziraju pod pokroviteljstvom župne zajednice uz uključivanje dragovoljnih katehista i kateheta«⁷. Želi se da župna kateheza uvodi u vjeru i život Crkve i da pomogne »onima koji žele vjerovati da razmišljaju o vjeri«⁸. Sve snažnije izražene težnje prema udaljavanju od Crkve kao i procesi crkvenog preustroja (usp. »dušobrižničke cjeline«) dovode u pitanje uzor katehetskog djelovanja kao i župnu sliku »koncentričnih krugova«⁹ koja se razvila nakon Drugoga vatikanskog koncila i Sinode biskupija Savezne Republike Njemačke (1971–1975).

c) *Crkveni pastoral mladih bori se za skupinu kojoj je namijenjen*

Crkveni pastoral mladih razlikuje se od kateheze po dijakonijskom samorazumijevanju. Taj pastoral »(nastoji) stvarati prostore i mjesta učenja u kojima mladi ljudi, mladi kršćani uče iskustveno doživljavati, razumijevati i oblikovati život«¹⁰. S produživanjem vremena provedenog u školi mijenja se i odnos učenika prema slobodnom vremenu. Kao i druge župne aktivnosti, i crkveni pastoral mladih trpi zbog manjka vremena kojim raspolažu njegovi naslovnici.

3. ŠKOLSKI PASTORAL KAO DOPRINOS ŠKOLSKOJ KULTURI

Ustroj obrazovanja i crkvene promjene početkom 1990-ih godina uzrokuju snažniji razvoj »školskog pastoral«¹¹ u današnjem obliku.

a) *Školski pastoral kao odgovor na nove izazove*

Učenici sve više pohađaju srednje škole koje su udaljene od njihovog mjesta stanovanja, a povećao se i opseg poslijepod-

⁵ Usp. ZAJEDNIČKA SINODA BISKUPIJA SAVEZNE REPUBLIKE NJEMAČKE, *Vjeronauk u školi*, Katehetski salezijanski centar, Zagreb, 1995, točke 1.4. i 2.5.

⁶ Usp. isto, točke 2.3. i 2.4.

⁷ B. LUTZ, »Perspektiven einer lebensbegleitenden Gemeindegottesdienst«, u: G. BITTER – A. GERHARDS (ur.), *Glauben lernen – Glauben feiern. Katechetisch-liturgische Versuche und Klärungen*, Stuttgart i dr., 1998, str. 235–252, ovdje str. 242.

⁸ Radni materijal »Das katechetische Wirken der Kirche«, u: L. BERTSCH i dr. (ur.), *Gemeinsame Synode der Bistümer in der Bundesrepublik Deutschland. Ergänzungsband: Arbeitspapier der Sachkommissionen. Offizielle Gesamtausgabe II*, Freiburg/Br., 1977, odl. A.3.1.

⁹ L. ROOS, *Pastoral der konzentrischen Kreise*, u: »Lebendige Seelsorge« 29(1978), 242–250.

¹⁰ Usp. Sinodalni zaključak »Ciljevi i zadaće crkvenog pastoral mladih«, u: L. BERTSCH i dr. (ur.), *Gemeinsame Synode der Bistümer in der Bundesrepublik Deutschland. Offizielle Gesamtausgabe I*, Freiburg, 1976, str. 289.

¹¹ Mette ističe da su se nastojanja za školskim dušobrižništvom spominjala već u zaključku Zajedničke sinode »Težišta crkvene odgovornosti na obrazovnom području« (u: L. BERTSCH i dr. [ur.], *Gemeinsame Synode der Bistümer in der Bundesrepublik Deutschland*, nav. dj., str. 518–548, ovdje str. 539sl.). On nadalje podsjeća kako se pritom već tu nije mislilo samo na učenike nego na školu kao cjelinu (usp. N. METTE, *Schulbezogenes Engagement. Kooperation zwischen Kirche und Schule als pastorale Aufgabe*, u: »Pastoraltheologische Informationen« 27(2007), 150–167, ovdje 153sl.). Mette ukratko prikazuje razne teološke pristupe utemeljenju školskog pastoral (usp. nav. dj., str. 156–159).

nevene nastave. U mnogim slučajevim oba su roditelja zaposlena, pa se i stoga sve glasnije govori o cjelodnevnom boravku u škola. U takvoj situaciji, pred škole se postavlja zadaća oblikovanja slobodnog vremena. U okviru cjelodnevnog skrbi traže se »pratitelji mladih« u školi. Još se uvijek ne može znati što će to značiti za katehezu i pastoral mladih u župnoj zajednici, jer zbog promijenjenog vremena provedenog u škola mladima preostaje sve manje vremena za izvanškolski angažman. Školski pastoral može biti izvannastavna crkvena ponuda u školi, koja djelomično služi i oblikovanju slobodnoga vremena.

b) *Školski pastoral kao područje praktičnog djelovanja Crkve u školi*

Praktično angažiranje Crkve u javnoj školi odvija se u zakonskim okvirima i uređeno je savezним, pokrajinskim i školskim zakonima. Želi se da školski pastoral kao »služenje Crkve ljudima u školi kao mjestu djelovanja«¹² promiče osobni razvoj pojedinaca i školsku kulturu, odnosno:

- Školski se pastoral shvaća kao doprinos kršćana ugodnijem i ljudskijem suživotu u školskom prostoru.
- Školski bi pastoral trebao pratiti ljude u njihovom osobnom razvoju i promicati solidarno djelovanje u školi.
- Školski bi pastoral trebao pridonositi životnijem i cjelovitijem oblikovanju školske svakodnevice.
- Školski pastoral promiče razgovor o životnom usmjerenju i nudi mnogobrojne poticaje za približavanje religioznom. Međutim, ne služi »vrbovanju novih članova«¹³.

Školski pastoral različit je od socijalnog rada po tome što se crkveni angažman ovdje ne odvija isključivo kao dijakonija.

c) *Načela školskog pastoral*

Školski pastoral obilježavaju sljedeća načela:

- *osobna ponuda*: školski pastoral živi od onih, koji ga oblikuju.
- *ekumenizam*: najveći dio ponuda je ekumenski usmjeren.
- *dragovoljstvo*: sudjelovanje je dragovoljno.
- *gostoprimstvo*: u načelu su svi pozvani.
- *suradnja*: unutar škole i sa školskim odnosno izvanškolskim partnerima (npr. ustanovama u biskupiji i općini, župnom zajednicom, udrugama mladih).

d) *Primjeri iz prakse*¹⁴

Aktivnosti školskog pastoral mogu se odvijati u školi, ali i izvan nje. Evo nekoliko primjera za različita područja djelovanja:

- *Dijakonija*: pomoć u konfliktnim situacijama, skupine za samopomoć (npr. za djecu rastavljenih roditelja), projekti na području zaštite okoliša i socijalnog djelovanja, popodnevna skrb, savjetovanje nastavnika...
- *Martirija*: satovi životnog usmjerenja u normalnoj školskoj svakodnevici ili u kući za mlade, obavještanje o aktualnim pitanjima života i vjere (obavjesna ploča, oglasna ploča), svjedočko izvještanje (npr. suradnika u pomoći zemljama u razvoju, terenskoga socijalnog

¹² SEKRETARIAT DER DEUTSCHEN BISCHOFSKONFERENZ (ur.), *Schulpastoral – der Dienst der Kirche an den Menschen im Handlungsfeld Schule*, Kommission für Erziehung und Schule 16, Bonn, 1996.

¹³ G. RÜTTIGER, »Schulpastoral – ein selbstloser Dienst von ChristInnen«, u: *Kundschafter des Volkes Gottes*, 1998, str. 274–279, ovdje str. 276. Usp. također: J.-H. SCHNEIDER, *Zur Diskussion der Schulseelsorge*, u: »Katechetische Blätter« 120(1995), 22–28, ovdje str. 25.

¹⁴ Usp. <http://www.erzbistum-muenchen.de/EMF147/EMF014619.asp> (Pristupljeno: 1. 3. 2010).

radnika), duhovne vježbe u svakodnevici, biblijski dan za mlade, biblijski tjedan za djecu, dan sabranosti za obitelji...

- *Liturgija*: školsko euharistijsko slavlje, euharistijsko slavlje za pojedina godišta ili razrede, ponude za meditaciju, slavlja u crkvenoj godini, biblijski nadahnuti izleti (npr. odlazak u »Emaus« nakon uskrasnih praznika), molitvene skupine...

Te se aktivnosti predstavljaju kao crkveni doprinos humaniziranju školske kulture.

e) *Razni modeli i određivanje težišta*

Budući da u Njemačkoj školski sustav nije uređen na saveznoj razini nego odgovornost za nj pripada pojedinim pokrajinama, a i biskupije u organizacijskom ili sadržajnom smislu postavljaju razna težišta, i školski je pastoral pluralno razvijen. Ponude su različite s obzirom na razne vrste škola (petogodišnja srednja škola, gimnazija i realna škola, strukovno obrazovanje).

Školski pastoral kao doprinos kulturi škole je put kojim Crkva, u svom dijakonalnom služenju, doprinosi »kulturi ljubavi«.

LITERATURA:

- SEKRETARIAT DER DEUTSCHEN BISCHOFSKONFERENZ (ur.), *Schulpastoral – der Dienst der Kirche an den Menschen im Handlungsfeld Schule* [Kommission für Erziehung und Schule, H. 16], Bonn, 1996.
- SEKRETARIAT DER DEUTSCHEN BISCHOFSKONFERENZ (ur.), *Katechese in veränderter Zeit* [Hirtenschriften/Erklärungen, H. 75], Bonn, 2004.
- SEKRETARIAT DER DEUTSCHEN BISCHOFSKONFERENZ (ur.), *Der Religionsunterricht vor neuen Herausforderungen* [Hirtenschriften/Erklärungen, H. 80], Bonn, 2005.
- KIRCHLICHE ARBEITSSTELLE FÜR FERNSTUDIEN/THEOLOGIE IM FERNKURS

BEI DER DOMSCHULE WÜRZBURG E. V. (ur.), *Schulpastoral. Befähigung zum Dienst von Christinnen und Christen in der Schule*. 10 Lehrbriefe, Würzburg

- BURKARD, Joachim, *Schulpastoral als Beitrag zur Schulkultur. Eine theologisch-pneumatologische Handlungsorientierung*, Freiburg, 2002 (www.freidokuni-freiburg.de/volltexte/484).
- BURKARD, Joachim – Paul WEHRLE (Hg.), *Schulkultur mitgestalten. Pastorale Anregungen und Modelle*, Freiburg-Basel-Wien, 2005.
- KEIL, Franz – Beate THALHEIMEER (ur.), *Echt klasse. Werkstattbuch zur Schulseelsorge*, Ostfildern, 1995.
- LAMES, Gundo, *Schulseelsorge als soziales System. Ein Beitrag zu ihrer praktisch-theologischen Grundlegung*, Stuttgart-Berlin-Köln, 2000.
- METTE, Norbert, *Schulbezogenes Engagement. Kooperation zwischen Kirche und Schule als pastorale Aufgabe*, u: »Pastoraltheologische Informationen« 27(2007), 150–167.
- RÜTTIGER, Gabriele, »Schulpastoral – ein selbstloser Dienst von ChristInnen«, u: Hans AMANN i dr. (ur.), *Kundschafter des Volkes Gottes. Studien zur Jugendpastoral Bd. 4*, München, 1998, 274–279.
- SCHMÄLZLE, Udo F., »Was hat das mit Religion zu tun?« *Zum Profil der Schulpastoral in der pluralisierten Gesellschaft*, u: »Lebendige Seelsorge« 58(2007), 279–284.
- SCHMITZ, Stefan, *Schulpastoral kontrovers. Ein kritischer Blick auf ungeklärte Verhältnisse zwischen Religionsunterricht, Schulseelsorge und Gemeindepastoral*, Berlin – Münster, 2006.
- SCHNEIDER, Tom – Ottmar FUCHS, *Atmende Zwischenräume. Schulpastoral als lebensraumorientierte Seelsorge*, u: »Katechetische Blätter« 132(2007), 132–139.
- WEIßENBERGER, Clemens, *Schulseelsorge und Schulpastoral – unterschiedliche Begriffe für denselben Inhalt? Begründung einer unterschiedlichen Terminologie der Begriffe »Schulseelsorge« und »Schulpastoral« unter Berücksichtigung biblischer Quellen und praxisorientierter Notwendigkeit*, u: »Wege zum Menschen« 59(2007), 235–250.